

Izhaja
10. in 25. dne
vsakega meseca.

Stoji za
celo leto 3 gl., —
pol leta 1 „ 40
cort „ — „ 80
(Posamezne številke)
15 kr.

Osnanila
ikrat natisnena
od vrste 15 kr.

Naročnina,
vsnanila in reklamacije
pošiljajo se
upravnistvu
v Maribor.

Odpri reklamacije
so
poštne proste.

POPOTNIK.

Glasilo

„Zaveze slovenskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in urednik:

M. J. Nerat, nadučitelj.

Spisi in dopisi
pošiljajo se
urednistvu
v Maribor,
Reiserstrasse 8.

Pismom,
na katera se želi
odgovor,
naj se pride
primerna poštna
znamka.

Na anonimne do-
pise se ne oziramo.

Ne frankirani pisma,
se ne sprejemajo.

Rokopisi
in na
ocene poslane knjige
se ne vračajo.

III. deželna učiteljska konferencija v Gorici.

(Dalje.)

Sed error crescit eundo, se lahko reče o Kantovem nauku, kakor o govoricu. On gotovo ni vedel, do kakih strašnih posledic privede njegov sistem. Njegovi nauki so se vedno bolj širili, vera pa, posebno krščanska, se je jela zaničevati po naturalistih, dočim se je začelo govoriti o morali z nekakim ponosom.

Sčasoma so nastala društva za proslavljanje morale, katera nam je omeniti radi njihovih teženj. Ona namerujejo preustrojiti pouk mladine in preustrojiti vse naprave na podlagi svetne morale. Ta društva razvijajo nadalje Kantove nauke o morali, kajti ona zavračajo vsako vero kot podklado morale, pa tudi vsak filozofski sistem, in pravijo da pri morali pride v poštev samo praktično poštenje. Njih konečni smoter je, kakor sami trde, tajiti, kaj je v resnici človeškega in vsem vkupnega v poučevanju morale, neodvisno od različnih nasprotujočih si naukov verskih spoznanj, neodvisno od nazorov filozofov in strank.

Ni treba poudarjati, da ti gospodje ali zanikujejo, da Bog je in da je duša neumrljiva, ali pa pravijo, da ne vedó, ali je Bog in ali smo poklicani k nadsvetnemu življenju.

Nočemo baviti se natančneje s teorijami teh društev; samo to opomnimo, da tudi pri njih se ne dobi, kakor je pač naravno, soglasnost in vesoljnost nauk, ki je neobhodno potrebna, in da jim manjka znaka obveznosti in potrdbe. Kar oni imenujejo po svojej volji „sankcijo (potrdbo)“, namreč čut bolesti in zadovoljstva, ki prihaja človeku od njegovih dejanj, žalost in veselje v društvenem in družinskem življenju, ki že združeno s človeškimi dejanji, odobravanje in grajanje javnega mnenja, kazni določene od zakonov, se ne more smatrati kot sankcija naših dejanj v smislu morale, ker se mora odločiti volja le po resnično moralnih nagibih, da daja prednost jednemu dejanju pred drugim.

Sankcija moralnega zakona mora biti taka, da daja resnično vspešen razlog ljudem vseh časov in krajev, da se držijo zakona. Ta sankcija ni nedoločena in negotova, ampak popolna, nezmotljiva in resnična in radi tega večna, sankcija, ki se priklada svetni morali pa je nedoločena, negotova, k večemu legalna, ali pa ničeva.

Pa mar ni glas vesti dovoljna sankcija? Kdor to trdi, je pozabil, da vest ni nič drugega, kakor neka lastnost duše, ki nas opozarja, da to in to dejanje je treba činiti, ker tako ukazuje moralni zakon, to in to je treba opustiti, ker je prepovedano. Tako opozarjanje pa ni mogoče imenovati sankcije, ker ono ima ravno za pogoj obstoječo dolžnost. In ako ta opomin vesti ne zadostuje, da pokaže luč, ki vodi človeka po težav-

nem potu življenja k njegovemu najvišemu smotru, ako več ne kliče njegov glas, ako se človek torej ne čuti več zavezanega poslušati zapovedi zakona, ki ga nalaga vera in ako bode mislil, da sme brez strahu pred kaznijo udajati se sebičnim nagonom, kaj nastane iz tega za človeško družbo?

Po sadu se spozna drevo, po učinkih se morajo ceniti sistemi. Da je nauk nasprotnikov verske morale jako zložen, to dokazujejo životopisi glavnih zastopnikov svetne morale. Ako bi hoteli tu navajati dotična fakta, bi se nam lahko očitalo, če tudi po krivici, da obrekujemo, in tedaj molčimo. Priznavamo marveč, da tudi oni, ki verujejo v Boga in spoznavajo odvisnost morale od vere, tu in tam zgrešijo pravo pot, ker vsi ljudje imamo isto pomanjkljivo naravo. Ali neizmeren je razloček in daljava mej jednimi in drugimi.

Dočim jedni spoznavajo svoje krivice, in se z božjo pomočjo poboljšajo, se oni bahajo s svojo hudobnostjo, vstrajajo v njej in dajo se hvaliti in proslavljati od svojih prijateljev.

Ker je njih morala zlozna, se ni čuditi, da so oni doprinašali in še doprinašajo brez strahu, izogibaje se določbam državljskega zakonika, stvari, ki se zde nam, ki smo vzgojeni na podlagi krščanske morale, neverjetne. Omenili smo že, da v katekizmu teh gospodov nema pomena šesta božja zapoved. Ali je pa to tudi osrečuje? Le berite dotične izjave Göthejeve in mnogih drugih; zadostuje poznati, na kak način so umrli slavni možje, ki so širili ideje, o katerih tu razpravljamo, in v svojo žalost se vsakdo prepriča, da niso bili tako srečni, kakor Béranger, Littrè, Zaharia Werner, Friderik Schlegel in toliko drugih, ko so se vrnili k Bogu in so potem živeli in umrli srečno in zadovoljno.

Ali, če taki nauki niso bili sposobni zagotoviti srečo posameznikom in učenjakom, niso tudi sposobni zagotoviti trdno in npravstveno odgojo učeči se mladini, in to toliko manj, ko jim manjka, kakor smo dokazali, znaka jednote in vesoljnosti. To jasno dokazujejo poskusi s poukom svetne morale, ki so se delali na Francoskem.

Kdor bi hotel primerjati različne navode, ki so se izdali gledé na pouk svete morale na Francoskem po ljudeh, ki bi bili v stvari veščaki, najde neštevilno nasprotij mej njimi, tako da je nemogoče se v njih znajti. Leta 1889. je bilo v rabi nič manj kakor 119 ročnih knjig o svetni morali v javnih šolah na Francoskem. Navedem naj vsebino naj bolj razširjene knjige Laloi-tove, ki ima napis: „La première année d'instruction morale et civique“. Knjiga ima 180 strani, katerih samo osem govori o morali v ožjem pomenu, to je o dolžnostih ljudij proti samim sebi, in proti bližnjemu. Ostali del knjige govori na široko o družini, o šoli, človeški družbi, o poklici, o hranilnicah, o zavarovalnicah, o rokodelstvih, o poljedelstvu, o trgovini, o delu, o službah, o državnih napravah, o dolžnostih in pravicah državljanov. Poglavlja, ki govoré o dolžnostih samega sebe, poudarjajo posebno zapovedi o zdravstvu, to je čistobo, prezračevanje sob in sploh prostorov; varovati se prepiha, telovadbo, skrb za razvitek inteligentnosti in boj proti strastim. Kot zadnja sankcija so priložena posameznim poglavjem dotična besedila kazenskega zakonika.

Torej se ni čuditi, da je neki učitelj vskliknil, ko so se razvile ideje o morali na tak način: „morala je samo predsodek“ uvaževaje velike razločke mej posameznimi teksti naukov o morali, ki so ga učili po šolah in z ozirom na to, da je morala vsled tega jako trpela, je bil prisiljen minister za javni uk, Bourgeois, priznati v nekem govoru, ki ga je imel 4. avgusta 1890. v Sorboni, potrebo jedinstvene morale. Ali šolski upravi se nikdar ne posreči jo določiti in bilo bi naravnost izzivanje zdrave pameti, ako bi posveten papež določeval zapovedi morale in ob jednom tudi pregrehe proti libe-

ralnim načelom. Bil bi v največi zadregi, ako bi dobil nalogo sestaviti tako ročno knjigo, ker bi ne vedel, kake ideje naj stavi za podlago svojemu delu, ker jedni se hočejo popolnoma naslanjati na pojem domovine in človekoljubja, tretjim pa ne zadostujete ti temeljni ideji.

Kake nasledke prinaša tak pouk morale, kaže jasno vedno množee se število hudodelstev, statistika kaznjencev, grozna spridenost mladine. In to je pač naravno, kajti brez Boga je nemogoča vzgoja, pokorsčina in celo mejsebojno spoštovanje: *Initium sapientiae timor domini*.

Kdor ne veruje temu napredovanju, naj bere sodbo Durny-jevo o npravstvu francoske mladine, ki hodi v javne šole. A najhujše pri tem je, da ljudstvo, ki bo slišalo, da morala, katera ako jo spremlja resnica, priganja človeka k čednosti, je začetek omike, zatrjevanje človeške dostojnosti, voditeljica v izvrševanji poklica, da ta morala se določuje po vesti posameznika, bode se čutilo popolnem prosto, da uganja karkoli mu ljubo.

Najgrenkejši sad pouka brez verske morale bo torej socijalni prevrat. Ako se namreč jedenkrat prizna načelo, da človek zamore določiti moralo, v katerej se ima vzgajati mladina brez ozira na vero, odpade morali podlaga, vrednost in sankcija. Ako je človek vir, vodilo in smoter moralnosti; ako ne obsega krščanstvo večne resnice morale, v katerej je zapopadena društvena morala, tedaj manjka viši princip, ki bi bil sposoben brzdati zmote posameznikov. Potemtakem bi bil popolnoma opravičen revolucionarni socijalizem, ki hoče uničiti socijalni red. Potem ne bode mogoče krotiti množice drugače, kakor s surovo silo. Ali mi vprašamo, kdo bode pa brzdal one, ki imajo ali predstavljajo silo, ako se spomnijo, da morala ni nič drugega, nego predsodek, kakor se je izrazil oni francoski učitelj? Odgovor na to daje zgodovina poznejšega rimskega cesarstva, zgodovina francoske revolucije minolega stoletja. Ideja občnega blagostanja in zaporednega razvitka človekoljubnosti, kateremu je treba podvreči zasebne koristi, zasebno prepričanje, ne zadostuje pač, da ukroti strast. Ako nočeš priznati Boga kot gospoda nebes in zemlje, prideš dosledno do tega, da ne pripoznaš nobedne oblasti, nobenega gospodarja: Morala brez Boga, morala brez vere pelje neizogibno k anarhiji na polji morale, politike in socijalnega življenja. Strah obide človeka, ko misli na grozne nasledke takih sistemov.

Poln groze pred takimi nauki in iz ljubezni do mladine, katero bi rad videl rasti v vseh čednostih, mislil sem, da mi je dolžnost, opozoriti vas, častiti odgojitelji, na brezдно, h kateremu vodijo ti nauki, in pokazal sem Vam v kratkih besedah njih bistvo, njih vir, razvitek in nasledke. Tu mi pride ravno prav izrek Lambruschinijev, kateri piše: „Podlaga političnemu redu mora biti moralni red, in podlaga moralnemu redu odgoja, ona odgoja, ki odpira in vodi na pravo pot duha; ne ona, ki ga tlači in kvari ali pa unema, ona odgoja, ki združuje spekulativno življenje s praktičnim, mestno življenje z družinskim, življenje na tem revnem svetu z večnim življenjem v nebesih“.

O stvari, katero danes razpravljamo, sodi on tako-le: Je zakon ki vlada človeškega duha in ga vodi. Ta zakon ga opozarja náse, pa mu vendar daja na prosto, ali se ga hoče držati ali ne. Človek izvé o njem po notranjem glasu svoje vesti, po zunanjem glasu narave in po živej besedi božji. Poznavati in izvrševati ves zakon morale jedino le po vodilih pameti in vesti, bilo je nemogoče tudi nedolžnemu človeku; radi tega bilo je treba božjega razodenja, katero pojasnjuje in popolnuje ostali dve manifestaciji moralnega zakona, in daja temu znak verskega zakona in zunanjega pozitivnega zakona, in ker se razodeva hot božja volja, ustanavlja dolžnost. Razun tega je človek po svojej naravi nagnjen k družbi in zato je treba, da notranji zakon njegovega duha je temu primeren, in da se javi na zunanje in veljavno. Od tod prihaja opravičenost društvene avtoritete, verske avtoritete, družinske avtoritete; vse tri so potrebne za razvitek odgoje človeškega bitja.

Oni zakon torej, ki vlada človeški duh, ga ne postavlja za svojega neomenjenega gospoda, takó, da sam zadostuje svojemu smotru brez tuje pomoči. Zakon posvečuje in varuje нравsko prostost dečka, ali ob jednem ga stavi, in to je neizogiben pogoj lastne odgoje, pod autoriteto Boga, družine, človeške družbe, Cerkve.

Naj tu še opomnim izrek nekega francoskega akademika: „Verski pouk v ljudskeji šoli ni samo najvažnija stran pouka, ampak verski duh mora skoz in skoz napajati in biti podlaga morali“.

In Saint-Marc-Girardin trdi: „Jedino le vera je trdna podlaga odgoji. Brez verskega pouka ni mogoč dober sistem odgoje“.

Meni se je tem bolj zdela dolžnost, opozoriti Vas na te stvari, vredni sodelovalci moji, da boste vedeli, da besni boj mej krščanstvom in ateizmom, in ker skušajo tudi pri nas omajati naravno središče pedagogike, ki je krščanski spiritualizem, ter rabijo filozofijo kot sredstvo, da bi ga preložili v humanizem. In potem je bila moja želja, raztolmačiti Vam, kar je rečenega v poglavji, ki sklepa pojasnila pridejana našim učnim načrtom.

Ker je prebivalstvo te dežele po vsem vdano krščanskim idejam in se nikakor ne misli od njih ločiti, rastel bode Vaš ugled v onem razmerji, kakor se bode svetila čast Vašega stanu, in da govorim z Lambruschini-jem, v onem razmerji, kakor bode rastla pri Vas samih pametna in znana ljubezen do otrok, katera izvira iz vere, v onem razmerji, kakor boste znali ne samo z besedami, ampak tudi z vzgledom, z neomadeževanim življenjem buditi v svojih gojencih zavest odgovornosti za vsa njihova dejanja, notranja in zunanja, bodisi v domačem, kakor tudi v javnem življenji. Ta stran delovanja učiteljev, ki se nikdar dovolj ne uvažuje, imela bode mnogo vspeha, ako se združi z napori učiteljev verstva, da se pride do tega, da ponesejo gojenci, kakor je rečeno v omenjenih navodih, iz šole v praktično življenje razun delavnosti in odločnega nagnenja izobraziti se v vseh strokah vede, tudi trdno vero v svoj večni poklic.

Postavil sem, seveda, v vrsto odgojiteljev učitelje verstva; govoril sem o njih kakor o pravih sodelovalcih v šoli. Gorje šoli, v katereji se duhovnik zanaša na učitelja in kjer se učitelj vede kot tekmeec duhovnikov, in se ne smatra kot njega zvesti sodelovalec.

Ako bi pa jaz, kot oseba svetnega stanu, hotel priporočati duhovščini, da naj se žrtvuje z vso gorečnostjo pri poučevanji vere in morale v šolah, ako bi jo hotel pri-ganjati, da naj se pripravlja z vso marljivostjo za uk, lahko bi se mi očitala v tem smelost. Zato pa tudi ne govorim o svetem in vzvišenem duhovskem poklici, ampak sklenem svoj govor z besedami našega Gospoda, ki se beró pri sv. Matevžu: „Qui fecerit et docuerit, magnus vocabitur in regno coelorum“.

Konečno izjavljam, da se čutim srečnega, da živimo v državi, kjer še veleva zakon poučevati verstvo, kjer smo pod pokroviteljstvom tako pobožnega vladarja, kakor je naš premilostljivi cesar Franc Jožef I., kateremu želim za svojo osebo, in — mislim, da sem v to pooblaščen, — tudi v Vašem imenu, iz vsega srca, da ga ohrani Bog še mnogo let v blagor narodom, katere on tako modro vlada in vodi in v prid vesoljnemu miru, od katerega ima tudi šola toliko koristi, in imajo narodi toliko neprecenljivih dobrot“.

Zapoje se cesarska pesem.

(Konec sledi.)

Prirodopisni pouk v jednorazrednicah.

(Pišeta ravnatelj Henrik Schreiner in prof. J. Koprivnik.)

(Dalje in konec.)

Zaključna beseda.

Ko sva pred 4 ali 5 leti začela priobčevati v „Popotniku“ spis „Prirodopisni pouk v jednorazrednicah“, bila vsa kar s prva prepričana, da z ozirom na praktično uporabo

nost ta oblika objavljanja ni prava. Kdo bi namreč jemal v roko, hoteč rabiti ta spis pri pouku, tolikokrat vso vrsto časnikovih števil, v katerih so raznesena precej mnogoštevilna nadaljevanja, in iskal po njih, česar rabi? In kako išči? Saj nimaš nobednega pregleda!

Navzlic temu prepričanju se nama ni zdelo neumestno, objavljati spisa najprej v oddelkih, kakor zahteva ureditev časnika v rednih presledkih izhajajočega. Ideja, ki jo razpravljava, bila je namreč vsaj ob začetku najinega objavljanja povsem nova; ne samo v naši slovenski, ampak tudi v avstrijsko-nemški pedagoški književnosti našel si tedaj jedva toliko o tej stvari, da bi se mogel do dobra poučiti o nji. Treba se nama je torej zdelo, da se naše učiteljstvo najprej seznanj z novo mislijo, da se v njo vgljubi — potem še bode le moglo samostalno soditi in sklepati. Opozarjati na nove misli in vsodbujati k njih poučevanju — to pa je naloga strokovnega časnika.

Torej najprej razkosano v pojedine članke v časniku, potem pa v skupno celoto — knjigo. Tako sva nameravala in tako je obveljalo. Toda predno odloživa pero, še nekoliko besedij „Popotniku“ za slovo, knjigi kot pozdrav!

Pisatelj odloživši pero in pregledajoč svoje delo, bode redkokdaj mogel „veseliti se svojega dela in reči si, da je dobro storjeno“, ampak navadno bi rad še popravljaj in zboljšaval jedno ali drugo; to bi se dalo jasneje povedati, ono bi se smelo izpustiti, tukaj manjka pojasnilne misli itd. Toda nepremakljive stojé érke pred njim, kakor pribite. Ničesar ne more predrugačiti, tako je in tako mora v svet. Tako je, ako se je knjiga porodila, kakor navadno, rekel bi, naravnim načinom. Kaj pa, ako se je porojevala — več let? V tem slučaju je neizogibno, da je začetek že kolikor toliko zastarel, predno je konec zagledal beli dan. Začetek in konec ne morata se popolnoma vjemati, kajti kakor vsaka živa stvar, se ideja razvija in razjasnuje, ona raste in dobiva v teku časa kolikor toliko drugo obliko. Iz idej rodé se nove ideje, ki so s prvo združene. Čestokrat so nove ideje obširnejše in obsežnejše od prvotnih, ki se morajo torej onim podvreči. Tako postane celo nova glavna ideja, kateri je prvotna znabiti samo neznaten, malovažen del.

Porod najine knjige se je mnogo dalje zavlekel, nego sva hotela in nameravala. Temu nisva sama kriva, ampak vnanje razmere. Pa naj bo, kakor hoče, resnica je, to spoznava sama najbolje, da najinemu spisu, ko ga pregledava kot celoto, nedostaje nekeke jednotnosti. Znabiti, da bi nama tudi kdo predbacival nedoslednost v knjigi. Vse to dobro znava, a itak sva se odločila brez dolgega premissljevanja, poslati knjigo med slovenske učitelje, in to iz različnih vzrokov, ki jih pa ne bova razvijala tukaj. Samo jednega je treba povdarjati. Vsa pedagogiška književnost slovenska in nemška, kar je je nama znane, nima v tem obsegu in v tem smislu pisane, praktične knjige o Junge-jevi metodi, kakoršna je ta. To je torej prvi poskus praktičnega izvedenja Junge-jeve, ali pravlje, nekoliko prenaresene Junge-jeve metode. Res je, da so na tem polji že delali: Junge sam, Kiebling in Pfalz, Twiehausen, Vögler i. dr. Toda ne samo v tem, da se ozira najino delo na razmere v slovenskih šolah, ampak tudi v marsičem drugem razlikuje se najin spis od sličnih nemških proizvodov. O teh posebnostih bode treba pozneje spregovoriti. Tukaj hočeva samo opravičiti izdavanje knjige sploh — ko se je snov že tiskala poprej v „Popotniku“ — in njene nedostatnosti. Ako ravno sva prepričana, da ima knjiga svoje pomanjkljivosti, ako ravno odkrito izpoveva, da bi danes, ko bi knjigo v novič začela pisati, marsikaj predrugačila, sva itak prepričana, da bode vsakemu dobro služila, kdor se je hoče posluževati kot kažipota o nove neznane krajine. Da pa bi kdo mogel ali smel, kar od prve strani do zadnje zajemati iz knjige tvarino in obliko, da bi smel kdo kar slepo stopati v najine stopinje, tega ne pričakujeva, tega tudi ne svetujeva nikomur, tega ne moreš pri nobedni knjigi svetovati. Nazadnje ima itak vsak učitelj svojo lastno, posebno metodo. V načelih se lahko strinjamo, izpeljal pa bode načela vsak po svoje — če je

hoče dobro izpeljati. Razsoden učitelj porabi migljaje, kje in od kod koli jih dobi, drži se glavnih načel, v posameznem pa hodi svojo pot in jo mora hoditi, ker ni mogoče spisati knjige, ki bi veljala za vsako šolo ali pa tudi le za jedno.

Najina naloga še je sedaj, podati bralec nekoliko pojasnil. Najprej nekaj o naslovu Namestu poprejšnjega naslova „Prirodopisni pouk v jednorazrednicah“ napisala sva knjigi na čelo: „Prirodopisni pouk v ljudskih šolah“, in sicer zato, ker se nama je gradiva več nabralo, nego sva izprva nameravala. Pri tem sva prišla do prepričanja, da itak ne kaže ozirati se samo na jednorazrednice, ker imamo po Slovenskem, posebno v novejši dobi, ko se je mnogo šol razširilo, tudi precejšno število dvo- do štirirazrednih šol. In ker je lože krčiti nego širiti, izbrala vsa tvarino za štirirazrednico, s katero se najina razdelitev šolskih let popolnoma ujema, ako postavimo:

1.	Razred	namestu	Nižja skupina,	1.	oddelek,
2.	„	„	„	2.	„
3.	„	„	Višja skupina.	1.	„ in
4.	„	„	„	2.	„

Za dvo- in trirazrednice ne bode težko razdeliti gradiva, ako se ravnamo po šolskih letih, nahajajočih se v dotičnih razredih. Da bode treba, kjer zahtevajo razmere, tu in tam izpuščati nekoliko snovi, razume se samo po sebi. Povsodi vladaj načelo: ne preveč. Kar obravnavaj, to mora biti dobro.

Kdor pazljivo prečita najino knjižico, nama v jednom oziru mora očitati nedoslednost in sicer po pravici, vsaj na videz. V prvem teoretičnem delu (str. 12) piševa: „V šolah višjih stopinj pa nam bode možno, da smatramo domači okraj kot del višje zadruga (domovina kot zadruga življenja), ki jo bode včasih mogoče smatrati zopet kot del višje zadruga, tako, da moremo na konci v najširšem smislu tolmačiti zemljo kot zadruga vseh živih bitij. Z ozirom na smoter, ki sva si ga tukaj postavila, morava zadovoljna biti s tem, da sva višje zadruga omenila. Nadalje razpeljavati to misel tukaj tem lože opustiva, ker se nama vidi nemogoče, da bi se zadruga višjih stopinj razmotrivala v jednorazrednicah“. — Do petega šolskega leta sva zvesta ostala tej misli. Od petega šolskega leta pa sva se ji izneverila v tem oziru, da sva od tega šolskega leta najprej itak vsprejela višje zadruga: Avstrijske Alpe, Kras, Česko gorovje, Karpate in Oggersko planjavo in v šestem šolskem letu še višje zadruga: Severna Evropa, Azija in Amerika, morje sé svojim živalstvom in rastlinstvom itd. Vzrok tej razvrstitvi tvarine namignila sva v predgovoru k drugemu tečaju prvega oddelka višje skupine (5. šolsko leto) str. 75 sl., in istotako v predgovoru k prvemu tečaju drugega oddelka višje skupine (str. 80). Na drobno izdelavajoč te načrte prišla sva namreč do spoznanja, da se Jungejeva metoda da izkoristiti, kakor nobedna druga v smislu koncentracije. Tukaj ni na mestu, da bi razjasnjevala misel združenja sorodne učne snovi, kakor se je razvila o tej priliki, na široko. Samo jedno točko naj omeniva, ki se ozira na najino delo in ki bode menda opravičila najino nedoslednost. V petem šolskem letu je po učnih načrtih za Štajersko v zemljepisji predpisana obravnava avstrijsko-oggerske monarhije. Držeč se od vseh metodikov vsprejetih Ritter-jevih načel, da nam mora zemljepijske popisati zemljo kot pozorišče človeškega dejanja, njegove omike in zgodovine, da nam mora pokazati, kako je upljivalo to pozorišče na njega itd., ne smemo obravnavati najprej pojdinoh kronovin (Štajersko, Koroško itd.), vsako za-se, ampak večja ozemlja kot zemljepijske celote (Alpe, Karpate itd.) Ako si zemljepisno snov tako razvrstimo, kako lepo se ujemajo potem zemljepijske skupine s prirodopisnimi zadrugami! Torej najprej zemljepisni popis Alpe in potem — Alpe kot zadruga življenja! Tako se združuje zemljepijske in prirodopisne. Isto se ponavlja pri Krasu, pri Češkem sredogorju itd. Na tak način se

podpirata oba predmeta. Kako se v šestem šolskem letu ujema najin načrt s predpisanim, zemljepisnim poukom, o tem se prepričaš, ako ga primerjaš z načrtom za zemljepisje. In v zadnjih dveh letih (oziroma polletih, ker so učenci po letu z večjega oproščeni) se ponavlja in se sestavlja pregled v šestih letih zbrane snovi. Na tak način pride učenec do spoznanja vsega življenja na zemlji — kolikor se sploh da v ljudski šoli doseči. Tako upava, da je najina nedoslednost opravičena. Tej nedoslednosti bi bilo prav lahko uiti, ko bi ne bila tiskana prva pola. Kdor se hoče spodtikati na nji, naj le, midva pa sva tega mnenja, da sva vkljub tej nedoslednosti spis — zboljšala.

Da se strogo ne drživa Jungejevih naukov, omenila sva že v prvem delu. Osobito tukaj še jedenkrat povdarjava, da podrobnemu popisovanju pripisujeva večjo vrednost, nego Junge in to, kakor misliva iz tehtnih vzrokov. Glavni vzrok je ta, da sodiva, da se le s pomočjo natančnega popisovanja privadi učenec natančnemu opazovanju in se varuje površnosti. Seveda popisovanje ne sme biti jedini smoter prirodopisnega pouka in se mora izvrševati zanimljivo, kolikor je mogoče z ozirom na zakon vzročnosti. Sicer bi bilo suhoparno. Od druge strani pa tudi sistematike ne moreva tako prezirati, kakor hočejo nekateri Junge-jevi učenci. O vrednosti sistematike sva že izrekla svoje mnenje. Kjer se dajo na zdravi, psihološki podlagi razviti višji pojmi (sistematične jednote), naj se to nikolj ne opusti.

Končno želiva samo še to, da bi se knjiga mnogo rabila in se na nji mnogo — popravilo in zboljšalo.

Slovniška teorija Kernova.

Piše dr. Janko Bezjak.

(Dalje.)

Poglejmo si natančneje te tri slučaje!

Če rečemo: beri, velimo neko dejanje, velimo je neki osebi, ki jo poznamo, ali vsaj imamo pred seboj: izražamo, da tista oseba naj stopi v oni položaj, da naj postane podlog onemu dejanju, ki je izražen po glagolu. Tista oseba je torej v istini podlog onemu dejanju, če dejanje izvršuje, če bere; v naših mislih, v naši predstavi pa že takrat, ko ji dejanje velimo. Po takem bila bi osebek stavku „beri!“ — Pravimo „bila bi“; kajti stavek nima osebk. Treba je vsikdar ločiti misel od oblike in se ozirati na to, ali tudi vsako misel po besedah izražamo, kakor jo mislimo. Tu si osebo sicer predstavljamo, oziroma jo resnično vidimo, a tega ne izražamo, ampak velimo dejanje z glagolom v taki obliki, da si moremo dotično osebo misliti, posebno izražati pa je ni treba.

V obliki beri torej osebek ni zaznamovan, to že vemo iz prejšnje preiskave, drugod pa ga tudi ni: stavek nima osebk, je brezosebkov. V tej trditvi se prvič razločujemo od Miklosieha; kajti njemu je še ta stavek osebkov. Sem spadajo vsi stavki, v katerih prva ali druga oseba ni izražena po osebnem zaimku, ampak samo po povednem glagolu.

Pojdimo dalje. Rekli smo drugič: Osebk ne izražamo, ker ga nimamo v mislih, oziroma, ker si ga ne predstavljamo, dasi ga poznamo in bi nam bilo mogoče izraziti ga. Vzamimo stavek: odbilo je deset. Ima li ta stavek osebek? Nima ga. Ali morda poznamo podlog omenjenemu dejanju? Poznamo ga: ura je odbila deset. Misel je tu in tam ista: vsakdo nas ume, če ta ali oni stavek izrečemo. Pa izrekši misel z drugim stavkom, podali smo stavku osebek „ura“. A ni nam treba podloga niti misliti niti imenovati; in če ga tudi mislimo, vendar ga ne izrazimo, ampak izjavimo dejanje samo ob sebi, brez podloga ali osebk. „Stoj! prijatelj“, pretgal nam bo dokazovanje nasprotni Ker-

novec, „dejanje samo ob sebi izraža nedoločnik, ne pa povedni glagol; ta zaznamuje vsikdar tudi podlog ali glagolovo osebo“. Kaj o tem menimo, znano je že dovolj; a vendar moramo zagovarjati svojo trditev, da tudi povedna oblika glagolova more izražati samo dejanje, pri katerem si ne mislimo izvršujočega podloga ali ga vsaj ne izrazujemo, ko bi tudi bilo mogoče misliti ga.

Kernovec bo trdil, kakor smo že opomnili, da ima vsak povedni glagol svoj osebek; v stavku: odbilo je deset mu je osebek 3. glagolova oseba. Kaj pa je 3. glagolova oseba? O tem nedoločenem in večkrat nodoločljivem pojmu razpravljali smo prav natanko v 5. in 6. številki in dokazali, da ne more biti osebek niti v jednini, niti v dvojnini, niti v množini. In ko bi vprašali, oziraje se na prej navedeni stavek, odkod li izhaja isto dejanje, dejanje „bitja“, kaj bi odgovorili? Izhaja li od tretje glagolove osebe? Ali izhaja menda le od nekega predmeta, ki ga sicer poznamo ali bi mogli poznati, pa ga nočemo označiti, oziroma povedati, ali ga ne povemo radi tega, ker ne mislimo na-nj? Bo že tako. Ali če vidimo plešočo družbo in rečemo: Tam se pleše (dort wird getanzt), smo li povedali osebek? Kdo pleše? Tisti, katere vidimo; lahko bi torej povedali stavek z osebkom, a obrnili smo misel drugače, izrekiš dejanje samo ob sebi brez osebka.

Taki stavki še so: zvoni, odzvonilo je, zatrobilo je, dobro ti bo poslano, dozidano je itd. V teh in enakih stavkih si ne mislimo osebka, četudi bi si ga mogli predstavljati.

Da si v takih stavkih ne mislimo osebka, razvidno je tudi iz one posebnosti, da rabimo srednji spol v tistih glagolovih oblikah, kjer je mogoče označiti ga. Srednji spol pa je znamenje nedoločnosti: kar ni možkega, niti ženskega spola, to je srednjega. Jezik in po njem slovnica torej zaznamuje s srednjim spolom tudi tisto, kar je skrito, neznano, oziroma skrivnostno. Temu služi v nemščini srednji spol osebnege zaimka tretje osebe, ker na glagolu samem ni mogoče izraziti srednjega spola; n. pr.: es schlägt, es rauscht, es tönt itd. Jako lep dokaz o rabi tega zaimka za izraz skrivnostnih in čudovitih pojavov hrani Schiller-jeva balada „Der Taucher“. Samo jedno kitico naj mi je dovoljeno navesti:

„Denn unter mir lag's noch bergetief,
In purpurner Finsternis da,
Und ob's hier dem Ohre gleich ewig schlief,
Das Auge mit Schauern hinunter sah,
Wie's von Salamandern und Molchen und Drachen
Sich regt in dem furchtbaren Höllenrachen“.

Velika razlika je po tem takem, rečem li: odbila je deset, ali: odbilo je deset. Sicer ni v nobednem stavku izražen osebek; a govore prvi stavek, mislil sem na osebek ura, samo izrazil ga nisem — in da sem mislil nanj, to mi kaže ženski spol: odbila; — govore pa drugega, nisem si niti mislil niti predstavljal nobednega podloga, od katerega bi izhajalo dejanje, nego izjavil sem dejanje absolutno, to je samo za-se brez zvršujočega osebka. Radi tega rabil sem srednji spol: odbilo. Ko bi pristavil istiniti podlog, moral bi izpremeniti obliko: odbilo, rekoč: Ura je odbila. Torej skladnja je, ki razliko potrjuje.

Iz tega sledi: povedni glagol sam ob sebi more izražati v tretji osebi samo dejanje brez ozira na delajočo stvar.

Miklosich piše na str. 4.: „Da das Verbum finitum **nothwendig** in einer der drei Personen stehen muss, so folgt daraus nicht das Dasein des Subjectes: die Behauptung von der Subjectlosigkeit mancher Sätze muss solange aufrecht erhalten werden, als für dieselben Subjecte nicht nachgewiesen sind“. In dalje na str. 26. „Die Möglichkeit der Loslösung des Prädicates vom Subjecte, genauer: die Fähigkeit abso-

Inter Setzung des Prädicates erscheint mir geradezu als ein Vorzug der Sprache, dessen sich entfernt nicht alle Sprachen rühmen können. — Der Unterschied beruht darauf, dass im subjectlosen Satze das Praedicat unbeschränkt, absolut auftritt, während im subjectischen Satze das Prädicat durch das Subject beschränkt, nur in Beziehung auf das Subject ausgesagt wird“.

Semkaj spadajo tretjič tisti stavki, v katerih osebka ne moremo povedati; kajti ne poznamo ga. Tu je navesti mnogo naravnih pojavov kakor: dežuje, sneži, bliska se, mrači se, dani se, previselo bo itd.; mnogo telesnih ali duševnih stanj kakor: peče me, srbi me, boli me, zebe me, žeja me, vrti se mi (v glavi), žal mi je, gabi se mi, studi se mi, skrbi me, itd.; izraz potrebe ali pomanjkanja: treba, potreba je, manjka, primanjkuje itd.; izraze bivanja: ni ga, povsod ga je, ničesa ne ostane, bilo je spomladi itd.; izraze skrivnostnih pojavov: straši, in še mnogo drugih, ki jih ni treba navajati. Kar smo govorili z ozirom na brezosebko stanje, izraženo po glagolovi povedni obliki, o drugi točki, velja tudi o tretji.

Naposled treba je še pojasniti nekoliko posebnostij. Glagole, kakoršne smo našli v 2. in 3. točki, nazivljejo slovnicearji „brezosebne“ (verba impersonalia), ker jih nahajamo le v 3. glagolovi osebi. To je protislovje: njih oblika je oblika 3. glagolove osebe, a vendar so brezosebni! Gotovo dali so jim to ime, ker jih ni možno rabiti v 1. ali ali 2. osebi, ker njih dejanje ne izhaja od istinite osebe. A to je spet nedoslednost: zdaj se rabi pojem ‚osebe‘ v ožjem, zdaj v širjem, slovničnem pomenu. To ne sme biti. Dokazali smo, da v slovnici ne poznamo druge osebe, nego takozvano glagolovo. Iz tega pa sledi, da ovi glagoli niso brezosebni, ker imajo jedno osebo, namreč tretjo. Temu izrazu se tudi Kern protivi, pravilneje bi jih on imenoval „innominative Verbalformen“, ker se ne rabijo z nobednim slovničnim imenom. A mi jih bomo nazivali „brezosebkove“, ker se istinito ne vežejo z osebkom.

Pomniti pa je, da moremo nekatere brezosebkovih glagolov rabiti tudi v 1. in 2. osebi, oziroma z osebkom. Recimo: bije, (bijem, biješ, ura bije); šumi (šumim, šumiš, voda šumi); trga (bode) me, (trgam, trgaš, on trga); straši (strašim, strašiš, on straši) itd. Nasproti tem pa so tisti glagoli, ki jih ni mogoče rabiti drugače, nego v tretji, jedninski osebi, kakor: dežuje, mrači se, studi se, žeja me itd. Torej bomo te imenovali „pristne brezosebkove“, one pa „nepristne“, s tem naznanjaje, da ti služijo le v posameznem, določenem slučaju za brezosebkove, oni pa vedno.

A tudi „pristnim brezosebkovim“ mogoče je pristaviti osebkov stavek. Takrat stavek preneha biti brezosebkov. N. pr. Če slišimo spečega človeka govoriti, rekli bomo: Sanja se mu. Izrekli smo samo stanje brez osebka s povedno glagolovo obliko: stavek je brezosebkov. Če pa dotični človek, probedivši se, jame pripovedati, rekoč: „Sanjalo se mi je, da sem videl“ itd., izpremenil se je prejšnji brezosebkov stavek v osebkovega, zadobivši osebek oziroma osebkov stavek: da sem videl; kajti vprašamo: kaj se je sanjalo; odgovor: da sem videl. A tu je treba strogo paziti, je-li možno vprašati po stavku z vprašalnicama „kdo ali kaj“; kajti le takrat je stavek osebkov. Če rečemo: „Treba je, da se učimo“, ne izrečemo osebkovega stavka; kajti vprašati moramo: česa je treba, a ne kaj je treba? „Da se učimo“ je po takem predmetov stavek in treba je nima osebka. Radi tega v stavku: treba je delati za domovino nedoločnik ‚delati‘ tudi ni osebek, kakor nekateri slovnicearji trdijo,* ampak je predmet, zastopajoč samostalnik v roditelju: treba je delovanja za domovino.

*) Glej n. pr. Janežič-Šketovo slovnico v § 340. Tu čitamo, da nam nedoločnik rabi kot osebek, in med primeri je stavek: treba je začeti vse nauke s tisto besedo, katero nas je mati učila.

Primerjajmo tudi nemška stavka: mich jammert des großen Elends in mich jammert das große Elend: prvi je brezosebkov, drugi osebkov; v prvem je ‚des Elends‘ predmet, v drugem ‚das Elend‘ osebek.

Nekako v zadrego spravi nas nemščina s svojim osebnim zaimkom *es*. Večina teh doslej naštetih brezosebkovih glagolov in še mnogo drugih spaja se s tem zaimkom. Kako naj tu sodimo? Stavkova misel nas sili, da imamo vse take stavke za brezosebkove. Ali morda kdo ve, kaj je zvršujoči podlog stavkom: *es juckt mich, es blitzt, es hungert mich, es spuckt* itd.? Kaj pa oblika? Po zunanji obliki imajo vsi ti stavki osebek *es*. Tu se kaže, da popolnoma ne moremo in ne smemo ločiti slovnice od logike, in Miklosich prav sodi, rekoč (str. 23): „Die früher sehr überschätzten Wechselbeziehungen zwischen Logik und Grammatik werden nun, wie mir scheint, mit Unrecht gänzlich abgelenget.“

Ko bi se torej postavili v tem slučaju izključljivo na slovnično stališče in stavek sodili le po zunanji obliki in skladnji, popolnoma prezrši, kaj poreče — to stališče smo doslej vedno zavzimali in ga bomo tudi naprej, a ne slepo in brez vsega premisleka, nego toliko, kolikor ne nasprotuje treznemu mišljenju — ko bi, pravim, tako sodili, morali bi trditi, da je *es* osebek; kajti *es* je osebni zaimek tretje osebe v imenovalniku jednine, torej se strinja popolnoma s povednim glagolom. (Dalje sledi.)

Slovstvo.

Poročila odbora za ocene slovenskih mladinskih spisov.

VIII.

„V delu je rešitev. Poučna povest. Hrvatski spisal Davorin Trstenjak, prosto poslovenil Božidar Flegerič. V Ljubljani 1894. Založil in prodaja Janez Giontini. Cena 30 kr.“ Tako je naslov knjižici, ki obsega 128 str. male 8°.

Kratek zapopadek povesti je ta-le: „V rodovitem Pokopolji, nekoliko ur pod Karlovcem, je selo nemarno in strašno zapuščeno, kakor bi (bil!) tudi Bog pozabil nanje“. Nedavno je bilo še pošteno in zelo premožno; prišel pa je v ta kraj pred petnajstimi leti žid Karpeles, ki je odprl krčmo, katera je postala s časom „živa kuga“ za ves kraj. Karpeles je bil odprl tudi prodajalnico, a začetkom ni hotel nikdo k njemu. Začel se je torej prilizivati ženam, ponujajoč jim lepih oblačil za pšenico, maslo, itd. Tako si je pridobil ženstvo, ki je začelo doma krasti, kar se je le dalo. Prišlo so še nad selo tudi druge nadloge, kakor toča, poplavica (povodenj!) itd. Razven tega so se zahtevala še velika plačila, in tako je morala včasih „zadnja kravica siromakom iz hleva in vse se je prodajalo pod nič. Od nikoder ni bilo pomoči, le Karpeles je ponujal denarja. Seljak so

začeli pri njem na posodo jemati, a morali so plačevati neizmerne obresti. Ker so jeli še pijančevati, prišlo je židu v roke vse, „kar so imeli prej vsi.“ Razven premoženja je dokaj — trpela tudi — nrvnost. Pride pa v ta kraj župnik Josip, blaga duša, ki bi rad pomagal ubogim, zapeljanim seljakom. Pripravi se na lepo propoved, da bi si pridobil ljudstvo. Ko pa pride nedelja, je župnik skoraj sam v cerkvi, ljudje pa se zvunaj vlačijo ali pa pijejo pri Karpelesu. Župniku zbok tega upade sree. Od Andraža zve, kaj je vir nadloge tega sela. Z lepimi besedami pridobi si tega starca. Drugi dan gre v šolo k učitelju, čegar srce ravno tako živo bije za narod hrvatski, posebno za domače selo. Hitro se spoznata moža in si podasta roki v skupno delovanje.

Župnik povabi osebno Andraževega zapravljivega sina, mešetarja, tamburaša Marka in dva druga seljaka k sebi. Dobro jih pogosti in ko se pri vinu nekoliko ogrejejo, pripoveduje Marko o svojem osodepolnem življenji. Tlačile so ga hude nezgode, a s poštenostjo je vse zmagal. V soboto povabita župnik in učitelj več seljakov v šolo in jih z milimi besedami pridobita, da jima obljubijo odpovedati se Karpelesu.

Tako se začne ljudstvo poboljševati, a žida to hudo jezi. V nekem časopisu obreka župnika in učitelja, kako da seljake pohujšujeta, da pijančujejo v šoli in Bog ve, kaj vse. Tudi tega se moža ne ustrašita in zopet ljudstvo zbereta in opominjata. Karpeles pa najme ničvrednega pijanca Tomaža, da izkoplje umrlega učenca Miladinovega in mrliča udari po glavi in zopet zakoplje; očeta pa pridobi, da toži učitelja pri sodišči, češ: on ga je tako udaril, da je moral umreti. Preiskovalna komisija pa takoj izpozna na novič izkopanem detetu, da je učitelj popolnoma nedolžen. Tomaž zahteva od Karpelesa stotak, da bi ga ne izdal. Žid ga napoji z žganjem. Potem gre v klet, da natoči spirita in napravi žganja. Hoče si pipo zapaliti, a iskrica odskoči v škaf. Spirit se uname in tudi žid se pošteno opeče. Hiti na stezo in kliče na pomoč, a razdraženo ljudstvo bi ga v ogenj vrglo, ko bi ne bilo župnika, ki ljudi pomiri. Vse premoženje židovo zgori in pijani hudodelnik Tomaž najde v ognju smrt. Karpeles zbeži v Karlovec, kjer po svoji navadi dalje dela. Ko pa hoče goljufati s takozvanim „konkurzom“, dene ga sodnija pod ključ.

Župnik in učitelj sedaj pridno poučujeta seljake o umnem kmetijstvu, vadita jih poštenosti, pomirujeta prepire, svetujeta pri ženitvi, izvajata iz govorov svojih kmetov lepe nauke, vzgojujeta in krepita ljubezen do naroda hrvatskega in slovanstva sploh, oživljata med prostim ljudstvom samozavest in napeljujeta ga k zadovoljnosti, kažoč mu neovržno resnico „da so seljaki najznamenitejši, najslobodnejši stan na svetu“.

Učita v cerkvi, v šoli, v kolibi, na paši — povesod.

Blaginja se vrača v selo, a seljaki imenujejo s hvaležnim srcem župnika in učitelja, „naša dobra gospoda“. Starec Andraž je neizrečeno vesel, da se mu je poboljšal sin. V povest je še vpletena Marija, poštna udova malovrednega Jurija in pa jezična Dora.

Kakor torej vidimo, je povest zares poučna. Blagi Trstenjak nam razvija v njej načela, kakó naj delujeta mašnik in učitelj skupno kot apostola narodne prosvete. Uči kmeta, da mu tudi nekateri gospod lahko svetuje pri gospodarstvu, če tudi sam ne hodi za plugom. In marsikaj še uči!

Vredna je torej povest, da se je poslovenila in da se bere.

Toda, ali je ta povest primerna našej ljudskošolske mladini, to je seveda veliko vprašanje.

Velika napaka je, da se dandanes vsaka knjiga, priprostemu ljudstvu namenjena, ponuja tudi našej mladini. Gledé na to, bi se dalo mnogo pisati. A da stvar opravimo na kratko, bodi nam svoboda, da tu omenimo, kakó sodi „Encyklopädie des gesamten Erziehungs- und Unterrichtswesens“ von Dr. K. A. Schmidt, na strani 892 o tej stvari.

„Sehr gewöhnlich“, čitamo tam, „ist die Ansicht, dass Volks- und Jugendschriften **gleichbedeutend** sei, und allerdings sollten beide in dem allgemeinen Begriffe des Volksthümlichen sich einigen. Auch theilt das Volk mit der Jugend die Neugierde nach Fremden, Fernem, Abenteuerlichem, und Könige und Princessinen, Schlochten und Schlösser sind beiden in ihrer Lectüre gleich willkommen. Aber neben dieser Uebereinstimmung des Geschmacks finden sich zugleich hinsichtlich des Bildungsstandes und Bildungsbedürfnisses beider wesentliche Verschiedenheiten, daß selbst die echte Volksschrift nicht ohne weiteres Anspruch auf die Eigenschaft einer Jugendschrift machen darf.“

Navlašč navajamo doslovno ta citat, da dokažemo, da to, kar je za priprosto ljudstvo ni vselej ob jednem tudi za mladino.

In ravno o tej knjigi trdimo isto: dobra knjiga za priprosto ljudstvo, toda **manj** primerna za mladino!

Za mladino je ta knjiga manj primerna že za to, ker nahajamo tu pa tam marsikak robot izraz. N. pr. na str. 10. imenuje ženske babe (!!!); na str. 11 čitaš: „Ti si nesreča, ušla vragu (!!!) iz torbe“; na str. 12: „Njih kruh je, da ne bi ga povohnil ni ciganski pes (!!!); „ti obesjenjak (!!!) itd. Govori se v povesti le o hrvatske domovini; a nam bi ugajalo, da bi se za slovenske otroke poudarjala slovenska domovina!

Jezik se preveč naslanja na svojstvo hrvatskega jezika, s kratka: premalo je slovenski; iz vse povesti se preveč čuti, da je poslovenjena iz hrvaščine!

Za skozbog, kateri slovenski otrok naj pa ume izraze, kakoršni so: „kolikor neboga more“ (8), „kak mrkovja“ (8); polna šaka (11) sramote; . . . hujsa od sedmoglavega pozoja (19); neredica

(22); luk (27); nijaj (42); pobunilo (49); posvadi (51); z bodakom (52); kabanico (57) itd.

A vrhu tega je v knjigi tudi nekaj očitnih slovniških pogreškov. K tem prištevamo: „Jutri je šel župnik v šolo (25). Prav se piše: „z otroki (ne z otroci) [34]. — „Ne bodem miroval, dokler jih (ju!!!) ne pomirim (101). Pozval jih (ji!!!) bodem (101). Ne mirite ja (ju!!) siloma (104) itd.

Nekaj je tudi tiskovnih pogreškov.

Navzlic tem nedostatkom smo uverjeni, da bode to knjigo s pridom čitalo priprosto naše ljudstvo.

Za mladino bi pa bilo prirediti posebno izdajo, ki bi bila prosta navedenih hib.

IX.

„Šaljivi Jaka“ ali zbirka najboljših kratkočasnic za slovensko mladino. Nabral in priredil Anton Kosi, učitelj. II. zvezek. 72 str. male 8°. V Ljubljani 1894. Izdal in založil Janez Giontini. Cena 20 kr.

Naš slovenski narod je povsem čvrstega, zdravega duha. Da-si tudi obdarovan z rahlo-čutečim srcem, ni nikakor sentimentalni, naopak: poln je živega humora. To lahko opazuje vsakdo, kdor občuje z njim. Kako rad prebira naš kmet kaj „smešnega!“ Da pa ustrezajo tem bolj šaljive kratkočasnice naši mladini, umeva se samo ob sebi. Kar je kmetskemu žledenu prazničen kolač, to je duhu mladinskemu kratkočasnica: tečne hrane navadno nima, a človeka razveseli. In človeški duh — tudi otročji — potrebuje razvedrenja, ki ga oživlja!

Gospod zbiratelj nam podaje precej skrbno izbranih kratkočasnic. Mnogo je prav dobrih, a nekatere so preveč prisiljene. Nekatere bi pa vendar rajši ne imeli v zvezku, ker se ne zlagajo z pedagogičnimi načeli.

N. pr. nam ne ugaja „Izjema“. Policaju, ki očita gospodom, da se mirno domov hodi, rekó ti, da ne gredó domov, ampak v drugo krémo! Še manj smo za „Skopuhov dar v časniku“. Skopuh podari izjemno beraču kos potvice; ta vzame takoj časnik z mize meneč: „to, kar daste vi ubožcem, treba je, da pride v časnik“. S tem bi se po našem mnenju reklo gojiti nehvaležnost, neolikanost in besedljivost! Ravnotake so nekatere kratkočasnice v zbirki: Pred sodiščem. Sodišča se splob varujmo! „Napačno umel“ bi tudi lahko izostalo. Isto

takó I. iz veronauka, I. iz prirodopisja in še nekaj drugih. O čudnem brivci bi se menda bolje povedalo v tretji osebi.

Ni namreč posebno lepo, ako se kdo sam hvali svojih burk.

V neki kratkočasnici se bere: Naposled mu reče (učitelj učencu): „No ti buteljček!“ Takó bi učitelj naj ne imenoval učenca!

Kratkočasnice in zgodovine nam pa vrlo ugajajo.

O jeziku se moramo izraziti pohvalno. Kazi ga pač nekaj posameznih hib, ali v obče je knjižica pisana dokaj gladko. Poglejmo te „hibice!“

Str. 8: drugič Vam pišem več. Tu mora stati „Vam bodem pisal“; — na istej strani bi se bolje glasilo: Mala Anica, prvič iz šole domov prišedši (ne: prišedša! Glej Levstikovo „Die slov. Sprache!“) Glasi naj se k prijateljici (10) ne h. Na str. 14 stoj: „česar vam gotovo še ni rekel nihče (ne pa kar!) Kaj je v „Slabem tolažilu“ (str. 16) tista „licea“, ne umejemo. Na str. 23. je menda le tiskoven pogrešek ker stoji „Mož, tebi se blode (mesto bléde). — Na str. 14. stoj „o novem stroji (ne novim). Tiskoven pogrešek je menda na str. 27., ker je „dvanajst krajcarjev“ skupaj tiskano. Ponavljamo, da tedaj“ in „torej“ nista jedno in isto, da-si ju zamenjajo celó najboljši pisatelji. Na str. 37. čitaj: „... pa se ne boji nikogar (ne: pa ne boji se...) Zlata Cigaretova pravilca za besedored bi priporočali vsakemu slov. pisatelju kar najtopleje! Nekam čudno se glasi na str. 38.: „... a vi — velecenjeni gospod — med njimi ste štiriintrideseti.“ Bolje bi stalo: a — velecenjeni gospod — vi ste...“ Str. 43 naj stoji: vrv natvezejo (ne natvezijo!) Na str. 70. nedostaje vejice pred „da“; torej: „Najprej so se opravičevali, da...“

Sicer pa drage volje toplo priporočamo knjižičo, posebno gg. tovarišem, da bodo imeli svojim učencem časih s čim „zabeliti“. Neutrudnega gosp. nabiratelja pa prosimo, da nam o svojem času podari III. zvezek „kratkočasnic“, a morebiti nekaj več — z domačih tál!...

Novosti.

„Zgodovina starega veka“. Po Fr. M. Mayerjevi knjigi za nižje razrede srednjih šol priredil Anton Kaspret, c. kr. profesor višje gimnazije v Ljubljani. S 52 podobami. — Cena trdo vezani knjigi 2 K 30 h, mehko vezani

1 K 80 h. — V Ljubljani. Založila in natisnila Ign. pl. Kleinmayr in Fed. Bamberg 1894.

„**Domoznanstvo v ljudski šoli**“. Metodično navodilo. Spisal Jakob Dimnik, učitelj na II. mestni šoli v Ljubljani. — V Ljubljani. Natisnila R. Miličeva tiskarna. 1894. — To je naslov III. zvezka „Pedagogiške knjižnice“, katero izdaje in zalaga „Slovensko učiteljsko društvo“ v Ljubljani. — Cena? —

Z obema knjigama bavili se bodemo o priliki še natančneje.

„**Slovensko-nemški slovar**“ izdan na troške rajnega knezoškofa ljubljanskega Antona Aloj-

zija Wolfa. — Uredil M. Pleteršnik, XIV. sešitek. V Ljubljani. Založilo in na svetlo dalo knezoškofjstvo. Tiskala Katoliška Tiskarna. 1894. — Ta sešitek obsega besede „ponatekniti“ do „préden“. — Cena 50 kr.

„**Slovenska knjižnica**“. Urejuje in izdaja Andr. Gabršček. 27., 28. in 29. snopič. — 27. in 29. snopič obsegata mične „Narodne pripovedke v šoških planinah iz naroda za narod“ zbral in napisal A. G. 28. snopič pa je posvečen „Petdesetletnici rojstva Simona Gregorčiča ter sodrži lepo zbirko izbranih pesnikovnih domoljubnih pesmij. — Bodi to podjetje „Popotnikovim“ bralcem še jedenkrat najtopleje priporočeno.

Listek.

Na vseh svetnikov dan.

Jesenski oblački potujejo posamezno proti severu, čez orujavele vinske griče pa plazijo njih sanjarske sence. Tudi v našo dušo so segnile danes te sence in nočejo nikamur naprej: nekako tesno nam je pri srci. Težko bi si razložili zakaj, ko bi ne vedeli, da obhajamo praznik vseh svetnikov, za katerim se obhaja prihodnji dan spomin vernih duš. — Naši prazniki so vsi nekako čarobno-poetiški. Božič je n. pr. vesel, velika noč veličastna, binkošti so prijetno-mirni, a vsi svetniki tužni. In kako ne bi? Saj nam oživljajo vedno zopet v spominu tiste, ki so bili in jih več ni. —

Da-si se križajo pri nas steze in ceste po dolinice in po holmih, vendar bi danes človek mislil, da drže vse v jeden in isti kraj, kamor se res stekajo vsi potje človeški: na pokopališče. — Neprenehoma hité ljudje v božji vrt in nosijo cvetje in vence, da okinčajo gomile svojih dragih pokojnih. — Pridruživa se jim tudi midva, prijatelj, in stopajva za njimi po strmi stezici navzgor proti ograjenemu mirališču. — Kmalu sva tamkaj in moléé hodiva med gostimi grobovi. Na nekaterih so mramornati spomeniki, na drugih železni, leseni, ali pa tudi nič — kakor je bil kdo bogat. — V grobovih pa spijo vsi!

Tamkaj ob zidu popravlja stara ženica gomilo svojega ljubljeneža moža. Težko se pripogiba, ker so jo sključila leta. Čez leto dnij bo najbrž zopet združena z svojim možem. Nekoliko korakov na desno venčajo objokani stariši nov grob sinu, ki je nedavno ponesretil. Pri drugem grobu zraven pri-

žigajo otroci dve svečki, ki so jih kupili — namesto kruha za-se, svoji ljubi mami, katera tamkaj spava. Tamkaj-le v kotu pa ihti ob širokem grobu deklica, komaj razvela. Bog ve po kom. — Veliko gomil je pozabljenih, gosta trava jih krije in kinča jih le kaka pozna divja cvetka. Njih prebivalci pa se morebiti veselé v nebesih. —

Kaj pa je to? Lep, velik kamén spomenik — „Svojemu preblagemu učitelju postavil hvaležni učenec“. Ali je mogoče? Torej ti skromni učitelj imaš tako veličasten spomenik? In učenec ti ga je postavil! — Oj blagor učitelju, ki je vzgojil takega učenca!

Več desetletij počiva že v hladni zemlji, a možje in žene, starci in starke molijo mimo spomenika gredé „Bog jim daj večni mir, pravi učitelj so bili!“

Tovariš moj, ali ti ne krepčajo te besede mračne duše, kakor blagodejni lek? Da, da, lep, prezvišen je namen učiteljev-vzgojiteljev in srečen ti, ki ga prav izvršuješ! Če tudi trpiš siromak, dokler živiš, če tudi te kamnajo za tvoj trud neprijatelji, naj bo! Košček zemlje ti je odločen, kjer izpočiješ, ko te pokliče večni Sodnik k pravični sodbi! Da-si ti ne bodo siromašni učenci postavili na grob dragega spomenika, spominjali se te bodo tembolj hvaležnega srca in marsikateri bo za-te izmolil na tihem kratek „Oče naš“. In:

Dovolj, če take spomenike

V hvaležnih srcih si vzgradiš!

L. Črnej.

Društveni vestnik.

Iz Ljutomera. Naše učiteljsko društvo je imelo 13. sept. t. l. svoje zborovanje v Ljutomeru. Udeležitev je bila obilna. Počastila sta nas gosta gg. J. Perger iz Ljutomera in J. Pušenjak iz Lokavca pri Ljutomeru, oba učitelji. abiturijenta. Gospod predsednik pozdravi navzoče in dá besedo gosp. Fr. Čehu, kateri poroča v imenu izvoljenega odbora, ki ima skrbeti za prevožnjo telesnih ostankov nepozabljivega gosp. Josipa Freuensfelda v Ljutomer, oziroma za postavljanje mu primerne spomenika. Čital nam je imena in prispevke vseh gg. darovalcev ter omenja, da so tudi prirejene veselice pripomogle, da je od 4. januarja 1894 do sedaj se že nad 718 kron nabralo, kar se je tudi že v nekaterih časopisih objavilo.*)

Potem prečita gospodič. E. Razlag imena vseh g. darovalcev v ormoškem okraji, kjer je gosp. Fr. Vabič, nadučitelj na Runeču nabral 60 kron. — Gospod Janez Kryl priporoča, naj se pokojnemu Josipu Freuensfeldu le primeren spomenik v Pragi postavi, a preostali znesek pa za popraviljanje spomenika ohrani. Gosp. S. Cvahte predlaga, da bi to reč gosp. J. Kryl v roke vzel in se posvetoval z dotičnimi faktorji v Pragi gledé na spomenik, da bi se že v spomladi 1895 spomenik postavil.

Konečno pa gdč. J. Wessner predlaga: Ker se se je v kratkem času lepa vsota 718 kron nabrala, zategadlj se še naj prostovoljni doneski dalje pobirajo in naj se še nekaj časa počaka, morebiti bo vendar drugo leto mogoče, da se pokojnikovi želji ustreže in njegovi telesni ostanki iz Praga v Ljutomer pripeljejo. Ta predlog je bil sprejet.

*) Mi storimo to prihodnjíč, za to pot nam je prostora zmanjkalo. Uredn.

Gospod predsednik prečita še dva došla dopisa gledé na „Popot. koledar“ in „Učiteljski dom“ na Spodnjem Štajerskem in sklene sejo.

Janko Karba.

Št. Pavel v Savinjski dolini. (Vabilo) k zborovanju Savinjsk. učit. društva 19. novembra popoldne ob 2. uri v Št. Pavlu (v šoli) z naslednim dnevnim redom: 1. Zapisnik. 2. Poročilo gosp. Stritarja o „Zavezinem“ zborovanji v Gorici. 3. Prosto podavanje. 4. Sprejemanje naročnine za „Popotnikov“ koledar. 5. Nasveti in predlogi. Po zborovanji prosta zabava v gostilni gosp. Zaniera v Dolenji vasi. K polnoštevilni udeležbi vabi uljudno odbor.

Iz celjskega okraja. Učit. društvo za celjski in laški okraj² radi nepričakovanih ovir ni moglo zborovati 8. novembra in ker se je mnogo p. n. udov sploh izreklo zoper zborovanje v meseci nov. t. l. zato se bođe prih. zborovanje vršilo v četrtek, 6. decembra 1894. l. Dnevni red se pravočasno objavi.

V imenu odbora:

Armin Gradišnik, t. č. preds.

Iz šmarijskega okraja. Šmarijsko-rc ačko učiteljsko društvo bođe zborovalo 19. t. m. ob najstih dopoldne v Šmarji po sledečem vsporodu: 1. Zapisnik in dopisi. 5. Poročilo o zborovanji „Zaveze“. 3. Predavanje. 4. Slučajnosti. K obilnej udeležbi vabi vljudno odbor.

Dopisi in druge vesti.

Iz Krškega. (Rosmanova šolska tabla), kakor jo kaže slika, ki žal ni najbolje posneta, obstoji iz stojala: 2 stebrov, ki sta vezana s prečnicama in imata v dnu nogi, v vrhu pa škripca, čez katera teče vrvica, ki nosi tabli. Tabli ste vdeleni v okvir in se v njem sučete ob pokončni osi, med tem ko se v spodnjem delu stebrov na nju naslanjate; drčite pa zadnja pokončno, sprednja pa poševno ob stebreh. Sprednja služi v risanje, računstvo, lepopisje, razlaganje in sploh v vse, kar se hoče otrokom pokazati ali razložiti; zadnja pa v naloge, ki se imajo istočasno izdelati koj v zvezke in naj jih otroci ne vidijo, da ne prepisujejo. Koncem ure, ko je naloga izdelana, vzdigne in obrne se tabla, ter se naloga popravlja z učenci. Vse napačne besede naj se sedaj na prednjo tablo, ki je v

nižini, pred kroglicami, prav zapišejo; tudi učenci naj jih ob robu zvezka še jedenkrat zapišejo, v nalogi pa popravijo.

Med stebroma v sprednji polovici je ruski računski stroj. Bele kroglice izpred bele plošče se vlečejo pred zadnjo črno tablo, kar jih stori posebno dobro razvidne. Nazorila, ki so v predalih pod žicami, se obešajo svitla pred črno tablo, temna pa pred belo ploščo. Lavtarjeva stotica so bele leče z rudečimi deseticami pred gornjo črno prečnico. Na vrhnji letvi okvirja prednje table je pritrjena žica s premakljivimi klukicami, kot vešalo za stenske table in zemljevide s penkljami; na njo privite ste tudi sponi za oprijem zemljevidov na palicah.

V sredini spodnje letve ima okvir gumb, ob katerem se tablo potisne više ali potegne nizdol. Ako se

hoče rabiti druga stran, potisne se tablo v nadglavje, pritisne na jeden konec in tabla se obrne, pòtegne se jo nizdol, ter piše dalje: Vsaki tabli se doda stalno ravnilo, ki se obesi na stojalo in pod njim dvize tablo črto za črto, ob ravnilu pa vleče črte; tako se načrta tablo hitro, natančno in poljubno z najmanjšim trudom in brez vsake pripomoči.

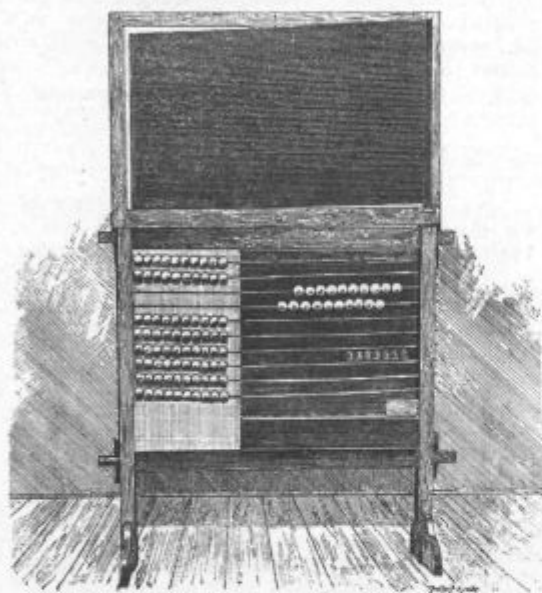

Tabla združi v sebi vse, kar se potrebuje za nazornost, ni treba nikjer nobednega cveka, nobednega vešala, nobednega posebnega računskega stroja, vse se lahko namesti na tabli, ki stoji gotovo na najbolj razsvetljenem mestu; vrhu tega pa še omogoči učitelju, ki poučuje dva ali več oddelkov ob enem, da more vse naloge pregledati in popraviti in to z učenci, kar je gotovo večje vrednosti, kakor če jih pregleduje doma sam; tudi lahko pusti učenca na tablo računati, ne da bi kedo vidil, kaj piše; součenci ga samo slišijo, kar onemogoči vsako prepisovanje.

Omenim še, da stvar ni tako nova, kakor se predstavlja, imel sem klop in tabla že jedno leto v porabi in kar sem navedel, navedel sem iz prepričanja ter se le še priporočam v obilo naročbo.

Flor. Rosman, učitelj v Krškem.

Iz sežanskega šolskega okraja. Naš okraj je s šolskimi stavbami jako na slabem. Vseh šol je sedaj v okraji 37; mej temi sta dve podružni in dve za silo šoli, a od vseh teh je zelo malo po najnovejših higijeničnih predpisih urejenih šolskih po-

slopij. Res je, da si prizadeva slavni okrajni šolski svet (na goriškem in gradiškem imamo okrajne šolske zaloge, iz katerih se plačuje učiteljsko osebje in skrbi za vse šolske potrebščine, torej tudi za šolske stavbe), temu kvarnemu nedostatku šolskega napredka v okom priti s tem, da zida vsako leto jedno šolo po pet tisoč gld. Ker pa to delo počasi napreduje in da se stvar bolj pospeši, je predlagal pri neki seji okrajnega šolskega sveta upliven ud, naj okrajni šolski zalog vzame na posodo pri kaki posojilnici dostatno svoto glavnice, da se vse potrebne šolske stavbe okraja v teku jednega leta dovršé. Podkrepil je pa svoj velevažni predlog s tem, da onih dva tisoč gld., katere izdaja vsako leto zalog šolskim voditeljem in učiteljem za zameno stanovanj so nekako izgubljeni, kajti, ako se njegov predlog vzprejme, bi se s vsoto dveh tisoč gld. plačevale obresti posojenega kapitala a s svoto petih tisoč gld. koji se izdado vsako leto za jedno šolsko stavbo, bi se kapital amortiziral ter imeli bi tako v kratkem potrebna šolska poslopja.

Ta predlog se je formalno tudi vsprejel z naročilom, da predsedništvo do decembra meseca, ko se bode sestavljal proračun, preskrbi vse potrebne podatke v izvršitev tega sklepa.

Jednorazrednici v Štanjelu in Kostanjevici sta se v principu razširili in dvorazrednici. Bolj umestno bi bilo ustanovitev dvorazrednice v Dutovljah nego v Kostanjevici in sicer radi večjega števila otrok, lege kraja in starejše šole in našel bi se za poslopje ložje pripraven prostor. — V Štanjelu bi se za šolo preuredila tamkajšnja klet razpalega vinarskega društva, ki je po izjavi kmetijskega društva v Gorici lastnina poljedelskega ministerstva.

V Zgoniku se pridno preziduje za dvorazrednico, katere se otvori prih. šolsko leto.

V Svetem pri Komnu se je poslopje namenjeno za vikarja preustrojilo v šolo, ter ustanovilo v samostojno jednorazrednico. Blagoslovila se je ta nova šola v 1. dan oktobra prav sijajno. Vivat, crescat, floreat!
Mojmir.

(Vodovod) iz doline v hrib je dobila šola v Pernicah nad Muto. Dolgost mu je 330m, navpična visokost nad 60m, daje pa vsako minuto 5l vode. Cela priprava je jako priprosta, pa tem bolj praktična in poleg tega jako cena in trpežna. Priporoča se ta stavba zlasti šolam v hribovitih krajih, kjer šestokrat manjka v bližini dobre vode. Cenike razpošilja zastoj in frankovano firma: „Wiener Filiale der Commandit-Gesellschaft für Pumpen etc. W. Garwens in Wien L. Wallfischgasse 14.

Razpis natečajev.

Št. 1227.

Podučiteljska služba.

Na dvorazrednici na Selah poleg Ptuja je namestiti podučiteljsko službo z dohodki po IV. plačilnem razredu in s prosto izbo.

Prosilci in prosilke naj vložijo svoje s spričevalom zrelosti, eventualno tudi s spričevalom učne usposobljenosti in z domovnico opremljene prošnje predpisanim potom **do 20. novembra 1894** pri krajnem šolskem svetu.

Okr. šolski svet v Ptuj, 12. oktobra 1894.

2—2

Predsednik: Scherer s. r.

Št. 877

Podučiteljsko mesto.

II. Na štirirazredni ljudski šoli III. plač. razreda v Ribnici se umešča definitivno ali tudi provizorično podučiteljsko mesto, s katerim je združen ekskurendo-pouk pri Sv. Bolfanku, za kojega je dovoljena posebna mesečna nagrada.

Slovenskega in nemškega jezika zmožni prošniki naj vložijo svoje redno opremljene prošnje z dokazom avstrijskega državljanstva predpisanim potom **do 28. novembra t. l.** pri krajnem šolskem svetu v Ribnici (Reifnig a. d. K. B.)

Okr. šol. svet Mahrenberg, 27. oktobra 1894.

Predsednik: Finetti s. r.

Št. 684

O. š. sv.

Razpis učiteljske službe.

V tem političnem okraji popolniti je mesto učitelja-voditelja II. plačilne vrste na dvorazredni ljudski šoli v Podgradu s slovenskim učnim jezikom.

Plača združena s to službo ustanovljena je v deželni postavi od 14. decembra 1888. dež. zak. št. 1. ex 1889.

Pravilno opremljene prošnje naj se predpisanim potem tekom štirih tednov sem vložé.

C. kr. okr. šol. svet Volosko, 5. nov. 1894.

Predsednik: Fabiani s. r.

Št. 878.

II.

Učiteljsko mesto.

Na trirazredni ljudski šoli III. plač. razreda na Muti se umešča začetkom poletnega tečaja 1894/5 definitivno ali provizorično učiteljsko mesto.

Redno opremljene prošnje z dokazom avstrijskega državljanstva se naj predpisanim potom naj najdalje **do 28. novembra 1893** vložijo pri krajnem šolskem svetu na Muti (Hohenmauthen.)

Okr. šolski svet Mahrenberg, 27. okt. 1894.

Predsednik: Finetti s. r.

Št. 1225.

Učiteljska služba.

Na trirazredni ljudski šoli v Zavrči (Sauritsch) IV. pl. vrsta in prosta izba, je učiteljska služba razpisana.

Nemškega in slovenskega jezika popolnoma zmožni prositelji naj vložijo svoje prošnje, obložene s spričevalom zrelosti, sposobljenosti in z domovnico **do 1. decembra t. l.** pri krajnem šolskem svetu Zavrčkem.

Okr. šolski svet Ptuj, 26. oktobra 1894.

1—2

Predsednik: Scherer s. r.

Št. 663.

Podučiteljska služba.

Na dvorazrednici v Runčah je namestiti podučiteljsko službo z dohodki po IV. plač. razredu in s prostim stanovanjem.

Prosilci in prosilke naj vložijo svoje s spričevalom učne usposobljenosti in z domovnico opremljene prošnje predpisanim potom **do 16. decembra 1894** pri krajnem šolskem svetu.

Okr. šolski svet v Ormoži, 2. novembra 1894.

1—2

Predsednik: Scherer s. r.

Priporočba.

Podpisani krajni šolski svet naročil je za šolo v Jelšanah pri nadučitelju, gospodu Weixl-u v Kamnici pri Mariboru, 22 patentovanih higijeničnih šolskih klopi s premakljivim sedalom. Klopi so izdelane iz dobrega lesa, lično in trdno v šesterih velikostih. Radi premakljivega sedala so posebno v pisanje, risanje in telovadbo v šoli prav pripravne; tudi so te klopi vredne priporočila, ker se šola — brez premikanja klopi — lahko snaži. Radi teh in drugih navedenih dobrih lastnosti higijenične šolske klopi, se ta sistem vsem p. n. šolskim oblastvom tople priporoča.

Vodstvo šole v Jelšanah:

Ivan Makarovič m. p.,

šolski voditelj.

Jelšane, 1. avgusta 1894.

Krajni šolski svet v Jelšanah:

Pikk m. p.,

predsednik.

3—3

➤ **Prospekt in cenik se dobiva brezplačno pri izumitelji higijeničnih šolskih klopi s premakljivim sedalom Iv. Weixl-u v Kamnici pri Mariboru.**

Vsebina. I. Tretja deželna učiteljska konferencija v Gorici. (III.) — II. Prirodopisni pouk v jednorazrednicah. (H. Schreiner in J. Koprivnik.) (Konec.) — III. Slovniska teorija Kernova. (Dr. Bežjak.) (XI.) — IV. Slovestvo. (Poročilo odbora za oceno slov. mladinskih spisov.) (VI.) — (Novosti.) — V. Lístek. (Na vseh svetnikov dan.) (L. Černež.) — VI. Društveni vestnik. — VII. Dopisi in druge vesti. — VIII. Natečaji in inserat.